

ОГЛЯД ФОНДІВ

ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

З ІСТОРІЇ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ТА ЇЇ НАСЛІДКІВ

Матеріал подається за науково-методичним виданням:

ДОКУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ З ІСТОРІЇ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ТА ЇЇ НАСЛІДКІВ: огляд фондів / ДАОО; Уклад.: Білоусова Л.Г., Гейтан О.Г., Деречина В.П., Желясков С.А., Мартиненко О.В., Маковецька С.О., Малінова Г.Л., Набока О.М., Філіпченкова Н.А., Харковенко В.В. - Одеса, 2009. – 27 с.

При вивченні документів з історії Другої світової війни та її наслідків в Україні маємо мати на увазі, що основні фонди з цієї проблематики зберігаються у центральних архівах колишнього СРСР (архіві Міністерства Оборони Росії у м. Подольську та ін.)

При нині обмеженому за різних причин доступі українського дослідника до тих матеріалів, документи, що відклалися на регіональному рівні, в обласних архівах, набувають тим більшої цінності і актуальності.

Події початкового періоду війни і *оборони Одеси* відображені документами фондів **Одеського міськвиконкому (ф. Р-1234), обкому КПР(б)У**. Це накази НКВМФ СРСР про уповноважених Наркому морського флоту на морських театрах військових дій, організацію Чорноморсько-Азовського басейнового управління; рішення міськвиконкому про організацію в м.Одесі евакуаційних пунктів, будівництво військових об'єктів і сховищ для населення, про затвердження комісії з перевірки стану катакомб і розробці заходів щодо їх використання для укриття населення від бомбардувань, загальну обов'язкову підготовку населення до протиповітряної та протихімічної оборони. Є відомості про активних учасників оборони м. Одеси та їх списки.

Період тимчасової німецько-румунської окупації – це величезний пласт історії, який ще не досліджений у всій повноті і об'єктивності. З найбільш розроблених істориками тем є підпільно-партизанський рух на Одещині. У ДАОО зберігається фонд **“Документи і матеріали з історії Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр. на території Одеської області. Підпільно-партизанський рух на Одещині (Ф. П-92, оп. 1, 2, 358 справ, 1941-1987 рр.)”** та **Колекція фотодокументів архіву Одеського обкому Компартії України (Ф. П-12219)**. Це рішення партійних органів і узагальнені звіти про організацію і діяльність антифашистських загонів, груп (Молодцова-Бадаєва та ін.) і окремих учасників, які були затвержені або не затвержені бюро Одеського обкому Компартії України; списки членів партизанських загонів і підпільників, стенограми співбесід з учасниками підпільно-партизанської боротьби, звіти командирів партизанських загонів, керівників підпільних організацій і груп, листування з органами КДБ стосовно окремих учасників підпільно-партизанського руху, агітаційно-пропагандистські матеріали, газети, фотографії підпільників і партизан, Нерубайських катакомб тощо (Див. Додаток 3).

Особливим джерелом ДАОО є фонди **ОРГАНІВ ВЛАДИ І УПРАВЛІННЯ ПЕРІОДУ ТИМЧАСОВОЇ НІМЕЦЬКО-РУМУНСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ ОДЕСИ ТА ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ - „ГУБЕРНАТОРСТВА ТРАНСНІСТРІЇ” (1941-1944)** .

У серпні 1941 р., за домовленістю офіційного Бухареста з Берліном, тимчасово окупована територія Радянського Союзу між Дністром та Південним Бугом була передана під юрисдикцію королівської Румунії та названа *Губернаторством Трансністрії*. До Трансністрії ввійшли лівобережна частина Молдавії, вся територія Одеської області і частини Вінницької та Миколаївської областей.

У Губернаторстві Трансністрії головнокомандуючий румунської армії Іон Антонечку запровадив цивільне адміністративне управління. Головою адміністрації був призначений цивільний *Губернатор*, що здійснював управління через мережі *дирекцій та управлінь* – економіки, праці, юстиції, агрикультури, комерції, шляхів, культури, охорони здоров'я та ін. (біля 100 фондів).

Територія Трансністрії була розділена на 13 адміністративних повітів, які управлялися *повітовими префектурами* на чолі з головами адміністрацій - префектами. Найбільш значними є фонди Одеської, Овідіопольської, Балтської, Березовської, Ананьївської повітових префектур. Повіти ділилися на райони, органи управління якими називалися *районними преторами* на чолі з преторами. Претори районів підпорядковувались повітовому префектові. Райони, у свою чергу, ділилися на *комуни*, що складалися з одного великого чи кількох невеликих селищ. На чолі комуни стояла сільська управа - *примарія*, якою керував примар.

У квітні 1942 р. за наказом цивільного Губернатора колгоспи перетворювалися на *трудова громади* із збереженням їх устрою, які формувалися з 20-30 сімей. Кожна трудова громада організовувала *бригади* з 10-20 членів родини, які обирали начальника (старшину) зі свого середовища. Старшина підлягав затвердженню агрономом комуни і несе відповідальність перед владою за управління бригадою. Кожній бригаді призначалось 100-200 га із земель колишніх колгоспів для обробки. Земля, яка була надана трудовим бригадам, вважалась закріпленою за ними остаточно.

У містах, що входили до складу Губернаторства Трансністрії, також були свої адміністративні органи - *примарії*. Міський голова (примар) підпорядковувався районному преторові. Міста Одеса та Тирасполь були виділені в окремі муніципалітети, і примарії цих муніципалітетів підпорядковувались безпосередньо Губернаторові. На чолі Одеської примарії стояв Генеральний примар, що здійснював керівництво містом через систему дирекцій аналогічно губернському адміністративному апарату.

Головний жандармський інспекторат і поліцейські органи підкорялися губернаторові та Міністерству внутрішніх справ Румунії. Префектура поліції Одеси підпорядковувалась губернаторові та мала на території міста 10 поліцейських дільниць. Поліцейські органи склалися з карного відділу та таємної поліції (сигуранци). Сигуранца слідувала за настроями окупованого населення і солдат румунських гарнізонів, боролась з партизанами та підпілними диверсійними групами. Інспекторат в'язниць підпорядковувався безпосередньо МВС Румунії.

З серпня по жовтень 1941 р. адміністративним центром Губернаторства Трансністрії був Тирасполь, а з жовтня 1941 р. і до кінця існування губернаторства - Одеса. На посаді цивільного губернатора був професор, адвокат Георгій Алексяну, а генеральним примарем Одеси - Герман Пинтя. Паралельно з адміністративним апаратом цивільного губернатора існувало військове командування. В січні 1944 р., у зв'язку з військовим розгромом фашистського блоку і наближенням фронту до території Трансністрії, цивільне губернаторство було скасовано разом з самим терміном "Трансністрія". Влада на території між Південним Бугом і Дністром зосередилася в руках румунського військового командування. При цьому адміністративний апарат окупантів зазнав значних змін та був скорочений. Усі дирекції губернаторства і Одеської примарії ліквідували, а замість них були утворені дві дирекції: адміністрації та економіки. Повіти реформувалися у *дистрикти*. 21 березня 1944 р. гітлерівський уряд запропонував румунській адміністрації і румунським окупаційним військам покинути зайняту територію, і влада, що була в Трансністрії, перейшла до германського окупаційного командування. В березні-квітні 1944 р. радянські землі між Дністром та Бугом були звільнені від німецько-румунських окупантів.

У Державному архіві області зберігаються **988 фондів (52 561 справ)** майже всіх вищезазначених адміністративних установ Губернаторства Трансністрії, документи яких відображають у всій повноті діяльність окупаційної влади на всіх рівнях.

Це законодавча, нормативно-правова база окупаційного режиму; відомості про відправку громадян України на примусові роботи до Німеччини. Документи про утворення концтаборів-гетто та ув'язнення осіб єврейської та циганської національностей. Анкети, посвідчення, списки військовополонених. Списки в'язнів 138 таборів-гетто (Див. Додаток 1). Листи перепису населення по м. Одесі (1941-1944 рр.). Списки за арештованих, засуджених та страчених румунськими властями по м. Одесі і Одеській області. Відомості про місця поховань солдат румунської, німецької, італійської армій на території Одеської області - є плани цвинтарів, карти з позначенням місць поховань, списки похованих (див. Додаток 2). Матеріали про вивезення сільськогосподарської продукції, техніки, культурних цінностей з території Одеської області до Румунії і Німеччини. Заяви та скарги громадян, які постраждали від радянської влади. Документи Румунської православної місії - звіти служителів церкви, листування з адміністративними установами, в тому числі з жандармерією, відомості про особовий склад служителів місії, Одеської духовної семінарії, списки релігійних сект.

Крім фондів органів влади і управління, у ДАОО зберігаються документи організацій, підприємств і установ, що діяли в період окупації - вузів (зокрема, Одеського університету), театрів, бібліотек, ресторанів, заводів і фабрик тощо.

Окрему колекцію ДАОО складають **періодичні видання**: найбільш впливові одеські газети “Одесса” (1942-1943), “Одесская газета” (1941-1944), “ Молва” (1942-1944). В них регулярно публікувалися накази Головнокомандуючого військами, постанови муніципалітету м.Одеси. об’яви військової комендатури м. Одеси, зокрема, повідомлення щодо евакуації євреїв. Дуже цінною є інформація по про народження, смерть і шлюб громадян м. Одеси, а також рубрика “Судебная хроника”. *Інші газети*: одеські - “Буг” (1943), “Мир” (1942), “Нове слово” (1942-1943), “Прибузькі вісті” (Голтянський повіт, 1942-1943), “Нове життя” (Первомайськ, 1942-1943), “Жизнь (Вяца)” (Бухарест, 1943), “Течение (Курентул)” (Бухарест, 1943), “Зоря” (Берлін, 1943), “Нова доба” (Берлін, 1942-1943), “Клич” (Берлін, 1942), “На посту” (Німеччина, 1944) - в цілому 2000 комплектів. Є також *колекція наказів*, інструкцій, об’яв військового командування, цивільної адміністрації Губернаторства Транснїстрії, *листівки часів Другої Світової війни* (70 примірників)

Аналогічні фонди **органів влади і управління Ізмаїльської області (Губернаторства Бессарабії)** - це *повітові префектури* (Ізмаїльська, Акерманська, Кілійська); *волосні претури*; *міські та сільські управи управи*; *органи судово-правової системи*; *установи торгівлі, фінансів, промисловості, освіти, охорони здоров’я, релігійного культу*. Серед типової управлінської документації є особливі комплекси документів: монографії з історії міст і сіл Бессарабії; описи майна громадян, репресованих органами радянської влади у 1940-1941 рр. та рішення про призначення опікунів на це майно. Матеріали щодо мобілізації службовців до румунської армії. Документи з особового складу та списки працівників міських управ, жителів міст, евакуйованих до Румунії і Туреччини. Особисті справи та журнали реєстрації кримінальних і цивільних справ. Акти звинувачення громадян, підозрюваних у комуністичній діяльності. Журнали обліку радянських військовополонених. Відомості про фашистську партію легіонерів, український національний рух, релігійні секти, нотатки про розвиток комунізму, а також діяльність фашистської партії “Залізна гвардія”. Особові справи агентів поліції. Рапорти священників про проведені у церквах служб.

Наслідки Другої Світової війни знайшли відображення у численних фондах ДАОО повоєнного періоду.

**ОДЕСЬКА ОБЛАСНА КОМІСІЯ СПРИЯННЯ У РОБОТІ НАДЗВИЧАЙНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ КОМІСІЇ З ВСТАНОВЛЕННЯ І РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОДІЯНЬ
НІМЕЦЬКО-ФАШИСТСЬКИХ ЗАГАРБНИКІВ І ЇХНІХ СПІЛЬНИКІВ І ЗАПОДІЯНОГО
ЇМ ЗБИТКУ ГРОМАДЯНАМ, КОЛГОСПАМ, ГРОМАДСЬКИМ ОРГАНІЗАЦІЯМ,
ПІДПРИЄМСТВАМ І УСТАНОВАМ**

Ф. Р-2238, 55 спр. 1943-1945 рр.

Одеська обласна комісія сприяння була організована в 1944 р. після звільнення Одеської області від румуно-німецьких окупантів на підставі Указу Президії Верховної Ради СРСР від 2 листопада 1942 р. Діяльність комісії направлялася і керувалася Надзвичайною Державною комісією. Комісія розслідувала злодіяння гітлерівських загарбників, установлювала конкретних винуватців цих злодіянь, визначала збиток, нанесений громадянам, підприємствам, організаціям і установам м. Одеси й Одеської області. У 1945 році в зв’язку з закінченням роботи Надзвичайної Державної комісії Одеська обласна комісія була ліквідована. У фонді є постанови, інструкції і вказівки Ради Народних Комісарів СРСР про порядок визначення й урахування збитку, заподіяного німецько-фашистськими загарбникам громадянам СРСР, постанови Одеського облвиконкому й обкому КП(б)У, Одеської обласної комісії сприяння і листування про хід її роботи. Зведення про хід роботи комісії. Доповідні записки й акти про збиток, заподіяний румуно-німецькими окупантами, протоколи опитування свідків. Зведення про збиток, заподіяний підприємствам Одеси, комунальному і житловому господарству міста, місцевої промисловості, установам народної освіти й охорони здоров’я, колгоспам і народному господарству районам Одеської області. Відомості й акти про стан церков і молитовних будинків Одеси й Одеської області. Акти і заяви про збитки, заподіяні громадянам Одеси й Одеської області. Опитувальні листи громадян Одеси й Одеської області, що були примусово вивезені до Німеччини і повернулися на батьківщину (за алфавітом). Відомості урахування витрат, пов’язаних з евакуацією і реевакуацією. *Альбом художніх замальовок об’єктів*, зруйнованих окупантами в місті Одесі.

Матеріали Комісії доповнюються документами фондів **архівних відділів Одеського та Ізмаїльського облвиконкомів** (ф.ф. Р-1403, Р-7778), які містять хронологічні довідки про окупацію німецько-румунськими окупантами і звільнення Радянською Армією міст і сіл на території Одеської області. Більш детальні відомості про матеріальні збитки можна віднайти у *фондах окремих установ, організацій, підприємств*. Зокрема, у фонді **Державного архіву Одеської області (ф.Р-1142)** зберігаються такі документи: акти і списки архівних фондів, евакуйованих та зданих на зберігання до Сталінградському облдержархіву (1941), а пізніше до Західно-Казхстанському облдержархіву; звіт про роботу евакогрупи архівів НКВС у м. Уральську за 1942 р. Листування з ЦДА НКВС УРСР про виявлення документальних матеріалів і встановлення збитку, нанесеного архіву окупантами (1942-1943 рр.). Наказ НКВС УРСР про збір документальних матеріалів періоду Великої Вітчизняної війни в районах УРСР, звільнених від німецько-фашистських загарбників (1943). Акт про збиток, нанесений німецько-фашистськими загарбниками облдержархіву, доповідна записка заступника начальника облдержархіву про стан документальних матеріалів архіву (1944 р.).

Списки матеріалів і культурних цінностей, вивезених німецько-румунськими окупантами. Відомості про вивіз румунськими окупантами майна і продовольства, культурно-матеріальних цінностей, що були виявлені за фондами Одеського облдержархіву (переліки, списки, копії документів) (1945 р.). Є відомості про невіправний збиток, заподіяний окупантами архівним установам області і документальним матеріалам, що були вилучені з Одеського архіву німецько-румунськими окупантами або знищені під час окупації Одеси в 1941- 1944 рр.

Всього за роки війни було втрачено 400 тис. архівних справ (50 % ЄДАФ). Повністю втрачені Балтський і Первомайський архіви (244569 справ). В Берлін, Бухарест і Ясси вивозилися найцінніші, унікальні фонди – новоросійського і бессарабського генерал-губернатора, Піклувального комітету про іноземних поселенців Півдня Росії, Менонітської громади на р. Молочній, фонди Римо-католицької, Лютеранської, Реформатської, Баптистської церков, вилучалася частина фонду Херсонської Духовної консисторії, комплект журналу „Красный архив”, 54 томи „ПСЗ Российской империи”, фонди німецьких дореволюційних та румунських окупаційних установ. Все це призвело до невіправних втрат значної частини національного архівного фонду з історії Одещини.

Унікальним джерелом є **альбом фотографій** про звірства німецько-румунських загарбників в Одеській області (1941-1944 р.). Фотографії в подробицях відобразили сцени страти радянських військовополонених, розкопки, що були здійснені представниками Державної Надзвичайної комісії в с. Богданівка Доманівського району Одеської області на місці розстрілу 52 тисяч мирних радянських громадян, трупи яких були спалені там же; останки розстріляних і замучених у гетто; будинки, в яких мешкали в'язні гетто. Тут же фотографії зруйнованих і розграбованих промислових, комунальних і культурних об'єктів м. Одеси (завод «Кінап», агаровий завод, хлібозавод, завод механічного обладнання, цукровий завод ім. Благоева, маслозавод, кондитерська фабрика ім. Р. Люксембург, порт, театр оперети та ін.). Фотографії також показують внутрішній вигляд Нерубайських катакомб - головного місця перебування партизанського загону під керівництвом В. Молодцова-Бадаєва, місця бойових дій загону та ін.

Особлива тема – це **доля репатріантів-остарбайтерів, військовополонених та інших категорій громадян, що проходили перевірку у фільтраційних пунктах, а також переміщених громадян, зокрема, переселенців з Польщі в Україну і з України в Польщу**. У ДАОО зберігаються фонди, які відображають міграційні і демографічні процеси на території України після війни, які за часів тоталітаризму набували трагічного характеру.

УПРАВЛІННЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Ф. р- 8065, оп.1, оп. 1а; 27551 справ; 1941-1996 рр.

Фільтраційні справи, картки на колишніх військовополонених-мешканців Одеської області (1941-1946), журнали реєстрації фільтраційних справ (1957-1996). Фільтраційні справи містять реєстраційні листи на депортованих громадян із зазначенням прізвища, ім'я та по-батькові депортованого; року та місця народження; професії, яку він мав до уgonу в Німеччину та інші країни Західної Європи; також зазначалися партійність, рід діяльності за кордоном під час примусових робіт; є інформація про місця проживання близьких родичів, назви населених пунктів, куди направлялися на постійне проживання репатрійовані громадяни у межах СРСР. У справах є проїзні документи громадян з Німеччини (інших країн) до СРСР; посвідчення репатрійованих з відбитками пальців і фотографіями, посвідчення про повернення із-за кордону, висновки про передачу справ до архівного відділу КДБ Одеської області.

Алфавітні картки, крім прізвища ім'я та по-батькові депортованих громадян, містять інформацію про членів сімей депортованих, яких було угнано на примусові роботи до країн Німеччини, Австрії і Польщі. Цінність алфавітних карток полягає в тому, що їх збереглося значно більше, ніж фільтраційних справ, до яких їх було складено.

ПРИЙМАЛЬНО – РОЗПОДІЛЬНИЙ ПУНКТ ДЛЯ РЕПАТРІАЦІЇ РАДЯНСЬКИХ ГРОМАДЯН (ВІДДІЛ РЕПАТРІАЦІЇ) ПРИ ОДЕСЬКОМУ ОБЛВИКОНКОМУ”

Ф. Р-2000, оп. 3, 50 сфр. 1945-1953

Відділ репатріації був заснований у 1945 р. з метою здійснення контролю над приймально – розподільними пунктами м. Одеси і Одеської області, реєстрації, працевлаштування, житлового та побутового забезпечення репатрійованих громадян, які прибули на територію Одеської області з країн Західної Європи, де використовувалися на примусових роботах. У фонді відклалися: директивні вказівки Ради Народних Комісарів УРСР і відділу з справ репатріації, постанови і рішення облвиконкому і обкому КП(б)У, з питань прийому трудового і побутового влаштування репатрійованих радянських громадян і надання їм допомоги; плани роботи, звіти про роботу відділу. Записки по реабілітаційних справах. Доповідні записки інспекторів відділу репатріації про результати обстеження районів області, промислових підприємств, ВУЗів, ВТУЗів і інших установ з метою влаштування репатріантів. Списки і алфавітні журнали реєстрації репатрійованих радянських громадян (1945-1953).

Матеріали про організацію прийомно- розподільних пункту для прийому реемігрантів з Франції і списки реемігрантів і переселенців які прибули з Франції, Болгарії, Румунії, Китаю, Канади, Бельгії та інших країн Західної Європи. Документи репатрійованих громадян, які були видані їм у Німеччині, фотокартки, довідки і направлення з таборів. Скарги і заяви репатріантів на негативне відношення до них місцевого населення та представників місцевої влади; матеріали про випадки самогубств репатріантів через труднощі адаптації до умов на Батьківщині. Листування щодо розшуку радянських громадян у Німеччині (1946). Матеріали про заходи по організації повернення на Батьківщину радянських громадян (1947-1952). Фінансові документи відділу репатріації (1946-1953). Матеріали про концентраційний табір “Маутхаузен” - історія табору, списки в'язнів, в т.ч. мешканців Одеської області (1943-1945).

Фотографії: репатрійованих радянських громадян та їх сімей, урочистих зустрічей пароплавів з репатрійованими в Одеському порту, співбесід представників влади і депортованих, побутових умов їх життя в Одеській області для агітаційних журналів, брошур і фотовиставок.

Відділ розселення евакуйованого населення з Польщі Одеського облвиконкому (Ф. Р-2000, оп.3, 37 сфр, 1944-1951 рр.) **і Відділ переселення Одеського облвиконкому** (Ф. Р-6271, 1951-1955 рр.). Інформаційні листи, довідки, доповідні записки, статистичні звіти та листування між Раднаркомом УРСР (з 1946 р. – Радою Міністрів УРСР), ЦК КП(б) У, Одеським облвиконкомом, обкомом КП(б)У, райвиконкомами Одеської області та іншими держустановами і приватними особами про прибуття, розселення, господарське, побутове улаштування та працевлаштування переселенців із Польщі на території Одеської області. Посімейні списки переселенців. Відомості про їх майновий стан у Польщі та після переселення. Списки переселенців, які самовільно залишили Одеську область через незадовільні умови проживання і листування щодо їх розшуку.

Комісія з евакуації польських громадян із СРСР у Польщу Ізмайльського облвиконкому

Ф. Р-7746, оп.1, 2 сфр. 1945 – 1946 рр.

Директивні вказівки Переселенського управління при Раднаркомі РРФСР та голови Радянської Делегації в змішаній радянсько-польській комісії з евакуації польських громадян щодо організації відправлення колишніх польських громадян із СРСР у Польщу згідно з угодою від 6 липня 1945 р (інструкції начальнику ешелону про обслуговування та харчування переселенців у дорозі, порядку пропуску майна, перелік речей, вивезення яких за кордон СРСР обмежений або заборонений, порядку обміну радянської валюти на золоті та ін.). Протоколи засідань Комісії з переселення осіб польської та єврейської національностей у Польщу. Посімейні списки та списки голів сімей, затверджений до переселення з Ізмайльської області (з сіл Арцизького, Бородинського, Тарутинського районів) у Польщу. Фінансові та статистичні відомості.

КОЛЕКЦІЯ «ПИСЬМОВІ РОБОТИ УЧНІВ 4-10-Х КЛАСІВ СІЛЬСЬКИХ ШКІЛ НА ТЕМУ «ОКУПАЦІЙНИЙ РЕЖИМ НА УКРАЇНІ У 1941-1944 рр.»

Ф. р-2233, оп.1, 16 справ, 1945 р.

Письмові роботи учнів шкіл Ольховатки, Юзефовки, Разношенки, Мечиславки, Лозоватки, Сабатинівки, Грушків, Кам-Криничок (тепер – Кіровоградська область) – погляд на події, що відбувалися в окупованих селах, очима дітей.

Продовжуючи тему наслідків війни, не можна не вказати фонди виконкомів всіх рівнів післявоєнного періоду, які відображають відбудову народного господарства України, участь населення у відновленні і будівництві громадських об'єктів, відомості про здачу трофейного майна, благоустрій військових могил та кладовищ. Цінними джерелами для дослідження цього аспекту теми є документи про встановлення опіки на дітьми-сиротами загиблих фронтовиків, боротьбу з дитячою безпритульністю, надання допомоги родинам військовослужбовців, прийняття рішень про нагородження учасників Великої Вітчизняної війни.

У фонді **ВІДДІЛУ НАГОРОД ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ ДЕПУТАТІВ ТРУДЯЩИХ, 1946 – 1991 рр.** (Ф. Р-2000, оп. 10, 315 справ) зберігаються рішення облвиконкому і списки громадян Одеси і Одеської області для вручення медалей “За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр.” (1946-1991 рр.); протоколи облвиконкому і міськрайвиконкомів про вручення ювілейної медалі “20 років Перемоги у Великій Вітчизняній війні. 1941-1945 рр.” (1965-1968 рр.); ведені звіти і протоколи про вручення орденів та медалей СРСР: ювілейної медалі “30 років Перемоги у Великій Вітчизняній війні. 1941-1945 рр.” (1975-1978 рр.); ювілейної медалі “40 років Перемоги у Великій Вітчизняній війні. 1941-1945 рр.” (1985-1988 рр.); медалі “Партизан Вітчизняної війни” 1 і II ступенів, “За оборону Одеси”, “За бойові заслуги”, “За відвагу” (1948-1991 рр.).

ФОНДИ ОСОБОВОГО ПОХОДЖЕННЯ УЧАСНИКІВ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ

ВАЙНШТЕЙН ОЛЕКСАНДР СОЛОМОНОВИЧ

Ф. Р-8067, оп.1, 47 справ, 1920-1995 рр.

Біографічні матеріали О.С.Вайнштейна – особисті документи, посвідчення учасника війни, картка ветерана, автобіографія, відомості про його діяльність у період Великої Вітчизняної війни на посадах редактора районної газети «Велижанский ударник» у м. Омську, потім кореспондентом Всесоюзного радіокомітету, відомості про виконання ним завдань «Совинформбюро» на лінії фронту. Списки генералів запасу і відставки, ветеранів Великої Вітчизняної війни, чекістів-прикордонників, що мешкали на території Жовтневого району міста Одеси у 1970 році. Газетні статті О.С.Вайнштейна та інших авторів про прикордонників. **Фотографії:** Вайнштейна О.С. (індивідуальні та у колі сім'ї), ветеранів-прикордонників.

БОРИНСЬКИЙ ІСААК АБОВИЧ

Ф. Р-8046, оп 1, 129 справ 1945-1995 рр.

І.А. Боринський народився у м. Одесі 29 березня 1913 р. Учасник Великої Вітчизняної війни, кавалер 4-х орденів і 13-ти радянських та болгарських медалей, пройшов шлях від командира взводу до начальника птабу 46-ої гвардійської артилерійської бригади. Учасник визволення Болгарії. Був призначений першим комендантом міста Пловдіва (Болгарія) після визволення його від німецьких загарбників. Був головою Ради ветеранів війни, підтримував зв'язки з клубами інтернаціональної дружби міст і сіл Болгарії. У фонді відклалися: особисті документи і матеріали І.А.Боринського (1945-1990); листування з болгарськими школярами про події Другої Світової війни. **Фотографії:** начальнику штабу партизанської бригади “Христо Ботев” Кости Ламбрева при вступі до м. Пловдіва (1944); першотравневої демонстрації у м. Пловдіва (1945), народного ополчення Налбантова Петко Рашковича і його зустрічей з Г. Димитровим (1947), пам'ятників російським воїнам - визволителям Шипки і Пловдіва; ветеранів 46-ї гвардійської Запорізько-Одеської артилерійської бригади; пам'ятника радянському воїну-визволителю в м. Пловдіва („Альоші”).

ШУВАЛОВ РОМАН ОЛЕКСІЙОВИЧ

Ф. Р-8187, оп. 1, 151 справа

Полковник запасу Радянської армії. Відомий одеський краєзнавець – спеціаліст у галузі пошукової роботи з питань встановлення місць поховань учасників Другої Світової війни, подій військової історії. Автор багатьох видань з історії Одеси.

Склад документів його фонду: автобіографія Р.О.Шувалова. Альманах “Серце отдаю людям” про роботу пошуковців-дослідників України; робота “Указатель мест захоронения воинов, погибших в годы Великой Отечественной войны (1941-1945), прах, который покоится в земле города Одессы». Карти-плани кладовищ, де були поховані радянські воїни, а також німецькі, італійські та румунські військовополонені. Нотатки, фотографії, перел іки місць масового знищення єврейського населення в Одеській області. Виписи з документів Державного архіву Одеської області, статей з періодичних видань щодо встановлення прізвищ і місць поховань військовослужбовців Одеської області у роки першої і другої світових війн. М емуари (рукописні нотатки) “Воспоминания о боевом пути в составе 161-й стрелковой дивизии». Список Героїв Радянського Союзу – уродженців Одеської області (уточнення до „Книги пам’яті”), матеріали про льотчиків 69-го винищувального авіаційного полку, що приймав участь у обороні та звільненні Одеси, матеріали про встановлення місць поховань загиблих партизан, підпільників. Дослідження за темами: доля радянських військовополонених, побут німецьких колоністів у Причорномор’ї.

РУЗАНКІН МИКОЛА СТЕПАНОВИЧ

Ф. Р-8015, оп. 1, 10 справ 1920-1992 рр.

М.С. Рузанкін народився у 1905 р. в м. Ардатове (зараз – Мордовська республіка Російської федерації). З 23 липня 1941 р. у діючій армії на посаді командира взводу 273-го батальйону зв’язку 21 Приволзької армії. У вересні 1941 р. був взятий у полон і перебував у німецьких концтаборах. Кавалер ордену Вітчизняної війни II ступеня.

Біографічні документи М.С. Рузанкіна – особисті документи, матеріали про трудову діяльність, нагородження та ін. (1938-1992). Рукописи статей про перебування у фашистському полоні: „У каждого своя биография (записки кацетника)”, „Люди, прошедшие ад”, „В плену у желтого дьявола”. Записна книжка з нотатками про перебування у полоні з адресами інших радянських військовополонених – в’язнів концтаборів. Листування з колишніми в’язнями концтаборів і оstarбайтерами. **Фотографії** Рузанкіна С.М.

Одне з останніх надходжень до Одеського архіву – це відеозапис інтерв’ю з колишнім німецьким військовополоненим **Вільгельмом Лютценбергером**, що перебував у полоні в СРСР, а саме в Одесі, з 1945 по 1948 рр., про події Другої світової війни. Запис зроблено у травні 2004 року і це матеріал до майбутнього документального фільму.

У 2005 році директор ДАОО І.І.Ніточко ініціював збір спогадів людей, що пережили події Другої Світової війни (за спеціальним запитальником). Цю роботу проводили архівні установи міст і районів області, які зібрани спогоди людей, які під час війни проживали на окупованій території. Зібрано також фотографії пам’ятників героям та подіям Великої Вітчизняної війни на території Одеської області За результатами роботи у 2006 – 2008 роках було сформовано окремі колекції.

Унікальним історичним джерелом можна вважати і запити громадян про підтвердження перебування у гетто, участь у партизанському русі, нагородження за бойові і трудові заслуги у Великій Вітчизняній війні, угон в Німеччину, проживання на окупованій території та ін., в яких дуже часто заявники описують не тільки події, а й свої відчуття. За останні 10 років ДАОО надав біля 30 тис. архівних довідок з цих питань.

Нижче подаються переліки документів Державного архіву Одеської області з різних аспектів тематики Великої Вітчизняної війни, підготовлені спеціалістами Державного архіву Одеської області протягом 2005-2009 років. Зазначені документи експонувалися на виставках, публікувалися у ЗМІ та довідкових виданнях, надавалися установам та громадянам за їх запитамі. **Додатки 1, 2, 3** наповнюють огляд фондів конкретною інформацією і полегшать пошук користувачам.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Составители: Белоусова А.Г., Гептан А.Г.

Перечень документов о местах захоронений румынских военнослужащих на территории города Одессы и Одесской области в 1941-1949 гг.

1. 1943 г. Дело из фонда Префектуры Балтского уезда “Списки солдат и офицеров немецкой, румынской, итальянской, венгерской, русской армий, похороненных на территории уезда”. - ГАОО, ф. Р-2358, оп. 1, д. 108 на 39 листах, на рум. яз.

Состав документов: директивные указания и переписка по уходу за могилами погибших солдат румынской и немецкой армий;

- чертежи ограды и креста на могилы (лл.3-4);
- именные списки убитых и умерших воинских чинов румынской армии 1941-1943 гг.(лл. 7-15);
- **карта** Балтского уезда с указанием мест захоронений румынских, немецких, итальянских, венгерских и русских солдат (л. 6).

Всего: 5 документов на 15 листах.

2. 1943 г. Дело из фонда Префектуры Балтского уезда “Списки румынских и немецких солдат, похороненных на территории уезда”. - ГАОО, ф. Р-2358, оп. 1, д. 685 на 158 листах, рум. яз.

Состав документов: акты со сведениями о местах захоронения румынских и немецких солдат (лл. 6- 28, 31-89, 92-139);

- списки солдат румынской и немецкой армий, похороненных на территории Балтского уезда (лл. 2,5, 29-30, 140, 142, 145);
- списки солдат румынской армии, похороненных на территории Балтского уезда (лл. 90, 114, 154).

Всего: 152 документа на 163 листах.

3. 1943 г. Дело из фонда Претурьы Одесского района Одесского уезда “Переписка о местонахождении могил убитых солдат румынской армии и об уходе за ними”. - ГАОО, ф. Р-2378, оп. 1, д. 73 на 18 листах, на рус. и рум. яз.

Состав документов: переписка по вопросам содержания захоронений румынских солдат;

- переписка по вопросам назначения ответственных за состояния могил по селам Одесского уезда.

Всего: 18 документов на 19 листах.

4. 1943 г. Дело из фонда Претурьы Одесского района Одесского уезда “Переписка с указанием кладбищ убитых румынских и германских солдат”. - ГАОО, ф. Р-2378, оп. 1, д. 82 на 45 листах, на рум. яз.

Состав документов: переписка по вопросам назначения ответственных за состояние могил по селам Одесского уезда;

- список смотрящих за кладбищами по селам Одесского уезда (л. 9);
- **карта** земель с.Дальник Одесского уезда с указанием кладбищ и отдельных могил румынских, немецких солдат (л. 8);
- **карта** земель с.Вакаржаны Беляевского района Одесского уезда с указанием кладбищ и отдельных могил румынских, немецких солдат (л. 30).

Всего: 43 документа на 45 листах.

5. 1941-1943 гг. Дело из фонда Префектуры Одесского уезда дело “Списки офицеров и солдат румынской армии, погибших в Одесском районе; карты, эскизы районов Одесского уезда”. - ГАОО, ф. Р-2359, оп. 1, д. 16 на 179 листах, на рум. яз.

Списки, переписка о местах захоронения.

Карты и планы с указанием румынских и немецких кладбищ:

- Антоно-Кодинцевского района (л. 92, цветная)
- коммуны Сербка Антоно-Кодинцевского района Одесского уезда (л. 93, цветная)
- коммуны Ней-Люстдорф Антоно-Кодинцевского района (л. 94)
- коммуны Мещанка Антоно-Кодинцевского района (л. 95)
- коммуны Ламзаки и поселка Благоево Антоно-Кодинцевского района (л. 97, 98, 99 об.)
- коммуны Спиридонова (л. 99, 100, 100об., 101)
- коммуны Благодатное (л. 102), 102 об., 103)
- коммуны Зоря Труд (л. 104, 105)
- коммуны Петровка (л. 106, цветная)
- коммуны Капитановка (л. 108)
- коммуны Поповка (л. 109)
- коммуны Антоно-Кодинцево (л. 109)
- коммуны Сычавка (л. 110)
- коммуны Ново-Дофиновка (л. 178, цветная)
- Одесского района (л. 179, цветная)

Фотографии (5 шт.) похорон в Антоно-Кодинцевском районе Одесского уезда (л. 177).

Всего: 98 документа на 179 листах.

6. 1943 гг. Дело из фонда Префектуры Одесского уезда дело “Списки местных жителей, охранявших кладбища солдат и унтер-офицеров румынской армии, похороненных в Транснистрии”. - ГАОО, ф. Р-2359, оп. 1, д. 95 на 39 листах, на рум. яз.

Списки солдат умерших на территории Одесского уезда (лл. 1-21. 32-38).

Списки местных жителей, ухаживавших за могилами (л. 8)

Карта с указанием кладбищ и отдельных могил (л. 39).

Всего: 7 документов на 39 листах.

7. 1993 г. „Справка о ликвидированных кладбищах и прочих местах захоронений в городе Одессе”, составленная одесским краеведом Романом Алексеевичем Шуваловым. - ГАОО, ф. Р-8187, оп. 1, д. 38, 88

Информация о захоронении в 1944-1949 гг. на 3-м Христианском (Химическом) кладбище районе станции „Застава” 776 военнопленных (немцев, румын, чехов, итальянцев, венгров); список захоронениях. Карта кладбища.

Информация о захоронениях умерших в госпитале румынских военнослужащих на Румынском военном кладбище, образованном в период оккупации Одессы 1941- 1944 гг. на участке между ул. Академика Воробьева и Полевым переулком (ныне не существующем).

Всего: 3 документа на 5 листах.

Общее количество документов – 336, ч т.ч. 20 карт; листов - 565

**ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ У ПЕРІОД ТИМЧАСОВОЇ
НІМЕЦЬКО-РУМУНСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ 1941 – 1944 рр. :
ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ ДЕРЖАРХІВУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

1. Розпорядження, накази, інструкції румунської влади

1941 р. Наказ від 7 листопада 1941 року командувача військами міста Одеси претора підполковника Нікулеску про те, що всі чоловіки єврейського походження у віці від 18 до 50 років зобов'язані протягом 48 годин з'явитися в міську в'язницю, а їх сім'ї - доставляти ув'язненим їжу.
«Одеська газета». – 7 листопада 1941 р. - № 25. – 3. 4.

Наказ № 23 від 11 листопада 1941 року маршала Румунії і Головнокомандуючого військами І. Антонеску і цивільного губернатора Трансїстрії Г. Алексяну про спеціальний облік євреїв, складання особливих списків, розселення євреїв по колоніях і організації їх трудової зобов'язаності.
«Одеська газета». – 20 листопада 1941 р. - № 9. – 3. 2.

Наказ № 2 від 15 листопада 1941 року командувача військами м. Одеси генерала Н.Гинерару про необхідність всім особам єврейського походження до 12 годин 19 листопада заявити в міську поліцію про наявність у них дорогоцінних предметів, каменів і металів
«Одеська газета».- 17 листопада 1941 р. - № 28. – 3. 2.

Оголошення військової комендатури м. Одеси від 20 листопада 1941 року в пресі про те, кого слід вважати євреєм. «Одеська газета».- 20 листопада 1941 р. - № 9. – 3. 2.

Наказ № 2 командувача військами м. Одеси генерала Н. Генерару про вилучення у єврейського населення Одеси і Одеської області дорогоцінних металів і цінностей.
ДАОО, «Одеська газета» - № 8. – 17 листопада 1941 р. – арк. 2.

Наказ № 35 від 2 січня 1942 року Головнокомандуючого армією маршала Румунії І.Антонеску і цивільного губернатора професора Г.Алексяну про евакуацію з 10 січня 1942 року євреїв з Одеси і її околиць та поселення їх в північній частині Очаківського повіту і південній частині Березівського повіту в гетто, а також про ліквідацію майна євреїв.
«Одеська газета».- 14 січня 1942 р. - № 26. – 3. 4

1942 р. Наказ № 7 командуючого армією і гарнізоном міста Одеси генерала Тіберіу Петреску про інтернування єврейського населення в гетто на Слобідці.
Газета «Одеська газета» - № 25. – 12 січня 1941 р. – арк. 4.

«Інструкція для евакуації єврейського населення з міста Одеси і його околиць».
«Одеська газета».- 14 січня 1942 р. - № 26. – 3. 4.

Повідомлення Центральної Комісії по евакуації євреїв про порядок устрою і мешкання в гетто.
«Одеська газета».- 14 січня 1942 р. - № 26. – 3. 4.

Оголошення румунського військового командування про покарання християнського населення за приховування євреїв.
«Одеська газета».- 14 січня 1942 р. - № 26. – 3. 4.

Наказ № 7 від 10 січня 1942 року командуючого армією і гарнізоном Одеси генерала Тіберіу Петреску і слідчого Військової прокуратури, військового юриста підполковника Кирила Солтану про інтернування євреїв Одеси і міських околиць, в гетто на Слобідці, починаючи з 8 ранку 10 січня 1942 року, та здачі євреями своїх квартир і майна за описом керівникам будинками або двірникам.
«Одеська газета». - 12 січня 1942 р. - № 25. – 3. 4..

Постанова № 18 від 13 січня 1942 року міського голови Германа Пинті про закриття і збереження квартир і описаного майна інтернованих євреїв. На районні житлові управління покладалася особиста відповідальність за виконання наказу.

«Одеська газета». - 16 січня 1942 р. - № 27. – З. 4.

9 березня 1942 р. Повідомлення румунського військового командування по радіо в Одесі про заборону збиратися групами більше 3-х чоловік та про сигнали повітряної тривоги.

ДАОО, ф. Р-2249, оп.3, стр. 46, арк. 18, 32.

21 березня 1942 р. Повідомлення комендатури м. Одеси по радіо про наказ мешканцям міста повідомляти письмово про місця входу і виходу в катакомби і про покарання смертю за недонесення.

ДАОО, ф. Р-2249, оп.3, стр. 46, арк. 53.

1942 р. Звернення окупаційного військового командування до населення Одеси про інформування влади про місцезнаходження євреїв.

Газета «Одеська газета» - №105. – 24 червня 1942 р. – арк. 4.

1943 р. Інструкція румунських окупаційних властей про утримання ув'язнених.

ДАОО, ф. Р-2357, оп.1, стр. 310, арк. 11

1 січня 1943 р. Інструкція дирекції постачання примарії Одеського муніципалітету „Про порядок здачі і приймання „геттівського” майна”

ДАОО, ф. Р-2276, оп.2, стр. 656, арк. 28

1 січня 1943 р. „Інструкція про порядок реалізації муніципального житлово- побутового майна”, розроблена дирекцією постачання примарії Одеського муніципалітету для визначення порядку обліку і продажу майна, що залишилося після угнанних в гетто мешканців Одеси

ДАОО, ф. Р-2276, оп.2, стр. 656, арк. 5-6.

8 січня 1943 р. Розпорядження № 394 одеського міського голови Германа Пинті про заду в оренду румунським військовослужбовцям, урядовцям, дипломатичним працівникам і іншим особам рухомого майна євреїв і комуністів, що залишилося після їх евакуації.

ДАОО, ф. Р-2276, оп.2, стр. 656, арк. 32.

1944 р., січень-березень. Приймально-здавальні акти про передачу з ведення дирекції нерухомого майна Одеського муніципалітету у ведення дирекції постачання „геттівського майна”, врахованого по актах 1942 року, з вказівкою адрес описаних квартир, переліком майна і сумою його оцінки. Заяви румунських відомств, що служать, про надання ним „геттівської” меблі.

ДАОО, ф. Р-2276, оп. 2, стр. 304, арк. 36, 37

2. Населення на окупованій території Одеси і одеського регіону.

1941-1942 рр. Особлива справа паспортного столу 9-ої поліцейської дільниці міста Одеси: список євреїв, що проживали на території 9-го району Одеси, з зазначенням точної адреси мешкання, повного складу сім'ї, статі, віку власників квартир і кількості кімнат.

ДАОО, ф. Р-2354, оп. 1, стр. 37, арк. 1-71

1941, листопад – грудень. Списки євреїв, що мешкали на території 2-ої поліцейської дільниці міста Одеси - *ДАОО, ф. Р-2353, оп. 2, д.24, арк. 1-17.*

9 грудня 1941 р. – 1942 р. Акти прийому і здачі префектурі Овідіопольського повіту речей і цінностей, вилучених у населення.

ДАОО, ф. Р-2357, оп. 1, стр. 75

Березень 1942 р. Донесення командира поліції Березівки майора І.Попеску в префектуру Березівського району про усиновлення місцевим жителем дитини можливо єврейської національності.

ДАОО, ф. Р-2361, оп. 1, стр. 42б, арк. 238 *

1942 р. Матеріали про підсумки перепису населення Одеси за етнічним принципом (фрагмент).
ДАОО, ф. Р-2353, оп.12, стр. 252, арк. 29.

1942 р., 10 грудня. Свідчення свідків про неєврейську національність жителів Одеси.
ДАОО, ф. Р-2353, оп.2, стр. 63, арк. 29.

1943 р., 19 липня. Звернення Центрального єврейського комітету Румунії до префекта Балтського повіту щодо процедури передачі допомоги євреям Саврані і Балти
ДАОО, ф. Р-2358, оп.1, стр. 40, арк. 11

1943 р., 29 травня. Список населених пунктів Березівського повіту, де розміщувалися єврейські табори.
ДАОО, ф. Р-2361, оп.1, стр. 63, арк. 89,90

1943 р., 25 січня. Наказ префекта Березівського повіту щодо статусу медичного працівника Рафаїла Розенталя.
ДАОО, ф. Р-2361, оп.1, стр. 70, арк. 9

1943 р. З листування німецького військового командування з префектом Березівського повіту
ДАОО, ф. Р-2361, оп.1, стр. 70, арк. 65.

1943 р. Особливий список сіл з німецьким населенням на території Березівського повіту.
ДАОО, ф. Р-2361, оп. 1, стр. 70, арк. 68

1943 р., лютий. Список в'язнів гетто Веселинівського, Балайчука – фахівців із зазначенням їх віку, професій і місця, звідки вони прибули
ДАОО, ф. Р-2361, оп. 1, стр. 590, арк. 22

1943 р. Іменний табель, виданий в'язню гетто Березівки шевцю Пейсаху Струлу Єврейським міським комітетом Березівського повіту, на роботу в ательє із затвердженням переліком тарифів за ремонт взуття.
ДАОО, ф. Р-2361, оп. 1, стр. 590, арк. 35.

[1943 г] Телеграма фінансового бюро префектури Березівського повіту щодо списків єврейського населення.
ДАОО, ф. Р-2361, оп. 1, стр. 590, арк. 61

1943 р. Статистичне зведення про кількість фахівців-євреїв з переліком професій в гетто Сухої Балки (фрагмент).
ДАОО, ф. Р-2361, оп. 1, стр. 590, арк. 3

22 липня 1943 р. Повідомлення фінансової дирекції губернаторства Трансністрії префектурі Березівського повіту про переказ фінансових коштів для євреїв через Банк Трансністрії.
ДАОО, ф. Р-2361, оп. 1, стр. 669, арк. 88

1943 р., січень. Список в'язнів гетто Мостове Березівського району (267 чол.) із зазначенням їх віку, професій і місця, звідки вони прибули.
ДАОО, ф. Р-2361, оп. 1, стр. 590, арк. 9-11 про. Рум. мов.

1943 р., лютий. Список в'язнів гетто Березівки, Веселинового, Балайчука і Сухої Балки – спеціалістів з зазначенням їх віку, професій і місця, звідки вони прибули.
ДАОО, ф. Р-2361, оп. 1, стр. 590, арк. 21-24 про. Рум. мов.

28 вересня 1943 р. Розпорядження губернатора Трансністрії Г.Алексіану префектурі Березівського району про порядок доставки посилок з Центру Євреїв в Румунії в гетто Трансністрії.
ДАОО, ф. Р-2361, оп. 1, стр. 591, арк. 121

1943 р. Розпорядження губернатора і директора дирекції праці Трансністрії префектурі Березівського повіту про доставку посилок з сіллю від Єврейського центру в Румунії в єврейський комітет м. Березівки для розподілу між в'язнями гетто.

ДАОО, ф. Р-2361, оп.1, стр. 590, арк. 118

30 серпня 1943 р. Доповідна записка начальника підвідділу товарних фондів Н. Окула директору управління постачання про переведення групи приймання майна 4000 квартир угнаних в гетто жителів Одеси з підпорядкування дирекції нерухомого майна Одеського муніципалітету до дирекції постачання для подальшої його реалізації

ДАОО, ф. Р-2276, оп.2, стр. 656, арк. 19

4 березня 1944 р. Керівництво (інструкція) щодо визначення «населення румунської крові».

ДАОО, ф. Р-2353, оп.12, стр. 252, арк. 14.

1944 р. Заповнений бланк «Свідчення» про несврейську національність жителя Одеси.

ДАОО, ф. Р-2353, оп.2, стр. 49, арк. 4. Рум. і рос. мов.

1944 р., 19 лютого. Заповнений бланк «Свідчення» про власну національність мешканки Одеси.

ДАОО, ф. Р-2353, оп.2, стр. 63, арк. 1.

1944 р., 9 січня. Повідомлення санітарної дирекції в префектуру Овідіопольського повіту на дозвіл єврею Рівену Шмілю працювати за фахом фармацевтом.

ДАОО, ф. Р-2354, оп. 1, стр. 332, арк. 14

Із справи “Довідка про діяльність партизанських загонів підпільних організацій і груп, що діяли на території Одеської області в період Великої Вітчизняної війни. Листування з органами УН КДБ про провали в партійному підпіллі і підпільно-партизанському русі”: відомості про участь О. А.Канторович і О. Канторович в організації передач ув'язненим Одеської в'язниці в період окупації.

ДАОО, ф. П-92, оп. 1, стр. 3, арк. 119

3. Пропагандистська машина німецько-румунських окупантів: антикомунізм, антисемітизм, расизм

1941-1943 рр. Пропагандистський журнал румунської окупаційної влади “Трансністрія”.

1942 р. З фонду відділу пропаганди дирекції культури Губернаторства Трансністрії: румунська поштова листівка «Мама-Європа».

ДАОО, ф. Р-2249, оп. 1, стр. 212, арк. 277

Січень 1942 р., грудень 1943 р. Контрінформаційні тижневі звіти румунського військового командування про стан і настрої населення у м. Одесі в період окупації.

ДАОО, ф. П-92, оп. 1, стр. 8, арк. 15-16, 92

1942 р. Із справи субдирекції пропаганди дирекції культури Одеського муніципалітету “Копії антирадянської статі, що передавалася по радіо. 1942 р.”: програма передач і текст виступу на румунському радіо в Одесі.

ДАОО, ф. Р-2249, оп.3, стр. 46, арк. 11, 18.

1 березня 1944 р. План- календар курсів пропагандистів відділення пропаганди “К” при німецькому військовому командуванні і рапорт ст. лейтенанта Гурського лейтенанту Рінке про мету і завдання курсів.

ДАОО, ф. П-92, оп. 2, стр. 65, арк. 88-89

Березень 1944 р. Секретні донесення ІІ загону відділення пропаганди «К» німецького військового командування про політико-моральний стан населення в період окупації Одеси

ДАОО, ф. П-92, оп. 2, стр. 65, арк. 96, 123

**4 . Одеса після звільнення. Реевакуація населення.
Матеріали Надзвичайної комісії по встановленню злочинів
німецько-румунських загарбників в період окупації:
людські і матеріальні втрати**

1944 р. Перший мітинг в звільненій від ворога Одесі. Фотознімок.
ДАОО, ф. П-12219, оп. 1, стр. 124.

1944 р. Зведена відомість про збиток, нанесений громадянам Водотранспортного району міста Одеси.
ДАОО, ф. Р-2238, оп. 1, стр. 19, арк. 7-8 .

16 грудня 1944 р. Хронологічна довідка голови Березівського селищної ради А.Євдокимова про окупацію німецько-румунськими загарбниками міста Березівки Березівського району Одеської області з вказівкою факту розстрілу під час окупації 1355 чоловік євреїв і партизан.
ДАОО, ф. Р- 1403, оп. 2, д.б, арк. 2. Рос. мов.

1944 р., грудень. Хронологічна довідка (відповідь на запитальник) голови колгоспу села Нейфельд Березівського району Одеської області про окупацію села німецько-румунськими загарбниками і розстріл під час окупації 16 чоловік.
ДАОО, ф. Р-1403, оп. 2, стр. 6, арк. 57

1944 г . З матеріалів Одеської обласної комісії сприяння в роботі Надзвичайній Державній Комісії: зведені дані про жертви румуно-німецьких злочинів на території Ворошилівського, Водотранспортного, Сталінського районів м. Одеси, здійснених в період окупації і військових дій, із зазначенням кількості громадян, утнаних у гетто.
ДАОО, ф. Р-2238, оп.1, стр. 8, арк. 10, 19, 20, 47

1944 р. Зведені дані про жертви румуно-німецьких злочинів на території Врадівського, Грушківського, Гроссулівського, Доманівського, Криво-Озерського, Первомайського і Пісчанського районів Одеської області, здійснених в період окупації і військових дій, із зазначенням кількості громадян, утнаних у гетто.
ДАОО, ф. Р-2238, оп.1, стр. 8, арк. 86,108,123,138,190.

1 вересня - 31 грудня 1944 р. Із справи “Доповідна записка, зведений реєстр і узагальнені дані обласної комісії в Надзвичайну державну комісію про збиток і жертви, заподіяні фашистськими окупантами на території області в період Великої Вітчизняної війни (1941-1944 рр.)”: відомості про винищення мирного населення, військовополонених і угон радянських громадян в румунське і німецьке рабство.
ДАОО, ф. П-11, оп. 11, стр. 52, арк. 22-23.

1945 р. Із справи партійного архіву «Списки технічних працівників апарату обкому КП(б) У. Довідки, повідомлення органів УКДБ по Одеській області про компрометуючі матеріали на партійних і радянських працівників»: лист реевакуйованої робітниці Одеського порту Генеральному секретарю ЦК КП(б) У М.С.Хрущову про антисемітські настрої в післяокупаційній Одесі.
ДАОО, ф. П-11, оп. 11, стр. 66, арк. 6-8

1945 р. Інформація секретаря Одеського міськкому КП(б)У Фролова секретарю Одеського обкому КП(б)У Колибанову щодо перевірки фактів, викладених у листі робітниці Одеського порту Генеральному секретарю ЦК КП(б) У М.С.Хрущову.
ДАОО, ф. П-11, оп. 11, стр. 66, арк. 9-11.

12 травня 1946 р. Хронологічна довідка голови сільради с. Богданівки Доманівського району Одеської області про окупацію села німецько-румунськими загарбниками і розстріл під час окупації 54 тисяч радянських громадян, зігнаних у концтабір.
ДАОО, ф. Р-1403, оп. 2, стр. 12, арк. 5.

7 травня 1946 р. Хронологічна довідка завідувачки Доманівським районним архівом С.Степенко про окупацію села Доманівки німецько-румунськими загарбниками і розстріл під час окупації 18 тисяч чоловік, уганих окупантами з Одеси і Молдавської АРСР.

ДАОО, ф. Р-1403, оп. 2, спр. 12, арк. 16-16 про.

29 грудня 1945 р. Хронологічна довідка завідувачки Овідіопольським районним архівом Берлюкової про окупацію села Овідіополь німецько-румунськими загарбниками і нанесення ними збитку.

ДАОО, ф. Р-1403, оп. 2, спр. 23, арк. 18

14 травня 1946 р. Хронологічна довідка голови сільради с.Маринівки Доманівського району Одеської області про окупацію села німецько-румунськими загарбниками і розстріл у Доманівці 10 маринівських єврейських сімей (18 чоловік, в т.ч. 9 дітей), а також про розстріл одеських євреїв на території садиби радгоспу „Шляховий”.

ДАОО, ф. Р-1403, оп. 2, спр. 12, арк. 39.

12 травня 1946 р. Хронологічна довідка голови сільради с. Богданівки Доманівського району Одеської області про окупацію села німецько-румунськими загарбниками і розстріл під час окупації 54 тисяч радянських громадян.

ДАОО, ф. Р-1403, оп. 2, спр. 12, арк. 5.

Додаток 3

Укладач: Маковецька С.О.

З ІСТОРІЇ ПІДПІЛЬНО-ПАРТИЗАНСЬКОГО РУХУ НА ОДЕЩИНІ

1941 р. Довідка про кількість комуністів по м. Одесі та області, які були залишені Одеським обкомом для роботи в тилу ворога в 1941 році

ДАОО, ф. П- 92, оп.1, спр. 6, арк.66-67.

1941 р. Молодцов В.А.(Бадаєв) – Герой Радянського Союзу, керівник підпільної групи у м..Одесі. Фото.

ДАОО, ф. П-12219, оп. 1, спр. 172.

1941 р. Гордієнко Я.Я. - активний учасник підпільної боротьби проти фашистських окупантів, м. Одеса. Фото

ДАОО, ф. П-12219, оп. 1, спр. 94.

1941 р. Довідка про партизанську діяльність комсомольця Яші Гордієнка в партизанському загоні В.А. Молодцова (Бадаєва).

ДАОО, ф. П- 92, оп.1, спр. 225, арк. 1-4.

1941 р. Добрянський К.П.- секретар Ізмаїльського підпільного обкому КП/б/У. Фото.

ДАОО, ф. П-12219, оп. 1, спр. 95.

1941 р. Лазарев С.Ф.- організатор і активний учасник підпільної боротьби проти фашистських окупантів, секретар підпільного Одеського приміського райкому КП/б/У. Фото.

ДАОО, ф. П-12219, оп. 1, спр. 98.

1942 р. Авдєєв В.Д. (Чорноморський) – керівник парашутно-десантної групи, м. Одеса. Фото.

ДАОО, ф. П-12219, оп. 1, спр. 91.

1942 р. Засідання підпільного Одеського приміського райкому КП/б/У в катакомбах села Усатового. Фото.

ДАОО, ф. П-12219, оп. 1, спр. 111.

1942 р. Газета «Голос народу» - орган Одеського підпільного комітету
ДАОО, ф. П- 92, оп.1, спр. 12, арк.103.

1943 р. Партизани виходять із катакомб для виконання бойового завдання, с. Нерубайське. Фото.
ДАОО, ф. П-12219, оп. 1, спр. 112.

1943 р. Інформаційна записка Березівського жандармського легіону від 27 липня 1943 р. про підозрюваних у партизанській діяльності жителів м. Березівки.
ДАОО, ф. П- 92, оп.1, спр. 8, арк.26-27.

1944 р. Група партизан загону «Буревісник» у Савранському районі Одеської області. Фото.
ДАОО, ф. П-12219, оп. 1, спр. 112.

1944 р. Листівка зі зверненням Штабу партизан м. Одеси до одеських жінок з проханням про допомогу в боротьбі з фашистськими загарбниками.
ДАОО, ф. П- 92, оп.1, спр. 48, арк. 124.

1944 р. Газета «За Батьківщину» - орган Штабу партизан м. Одеси.
ДАОО, ф. П- 92, оп.1, спр. 48, арк. 128.

1946 р. Посвідчення Лесняковської Валентини Дмитрівни, видане Штабом партизанського руху, про участь у партизанському загоні з 1943 р. по 1944 р
ДАОО, ф. П- 92, оп.1, спр. 220, арк. 32.

1963 р. Газета «Радянська Україна»: стаття «Цілком таємно» про чекістів Миколу Гефта, Валерія Бурлаченка та їх бойових друзів, що працювали у підпіллі у період німецько-румунської окупації Одеси.
ДАОО, ф. П- 92, оп.1, спр. 75, арк.84

1965 р. Зустріч парашутистів – десантників групи В.Д.Авдєєва, що прибули на зустріч з жителями с. Йосипівка Фрунзівського району з нагоди 20 - річчя Перемоги Радянського Союзу в Великій Вітчизняній війні.
ДАОО, ф. П-12219, оп. 1, спр.305.

1967 р. Виписка із протоколу № 55 від 13 грудня 1967 р. засідання бюро Одеського обкому КПУ про підтвердження підпільної діяльності членів загону В.А.Молодцова (Бадаєва).
ДАОО, ф. П- 92, оп.1, спр. 22, арк.10

1967 р. Характеристика на керівника антифашистської підпільної групи у місті Одесі Уточкіна А.В.
ДАОО, ф. П- 92, оп.1, спр. 18, арк. 56-58.

1967 р . Постанова бюро Одеського обкому Компартії України про визнання редколегії газети «Голос народу» Трофімовського Володимира Ілліча , Трофімовської Анастасії Андріївни, Ткаченко Марії Йосипівни та Римар Одарки Іванівни учасниками Одеського підпілля з 1941 р. по 1944 р.
ДАОО, ф. П- 92, оп.1, спр. 12, арк.

Перелік партизанських загонів та підпільних організацій, що діяли в період окупації на території Одеської області.
ДАОО, ф. П- 92, оп.1, спр. 3, арк.36-39.

1968 р. Нагородний лист Одеського обкому КПУ на військовослужбовця Словацького загону, що перейшов на сторону Радянської Армії, Бартовіча Франта до нагородження медаллю «За бойові заслуги».
ДАОО, ф. П- 92, оп.2, спр. 96, арк.143.

1970 р. Архівна довідка Партійного архіву Вінницького обкому Компартії України про участь одесита Андрія Гнатовича Вишневського у партизанському загоні в Вінницькій області з 1943 р. по 1944 р.
ДАОО, ф. П- 92, оп.1, спр. 220, арк. 5

**ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ
З ІСТОРІЇ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ
ЗА КАТАЛОГОМ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

1941 р. Наказ НКВМФ СРСР про уповноважених Наркому морського флоту на морських театрах військових дій.

ДАОО, ф. Р-1965, оп. 1, спр. 74, арк. 79-81

1942 р. Наказ НКМФ СРСР про організацію Чорноморсько-Азовського басейнового управління.

ДАОО, ф. Р-1965, оп. 1, спр. 104, арк. 112

1943 р. Відомості про активних учасників оборони м. Одеси. Списки.

ДАОО, ф. Р-1234, оп. 7, спр. 193, арк. 2

1941 р. Рішення Одеського міськвиконкому про організацію в м.Одесі евакуаційних пунктів.

ДАОО, ф. Р-1234, оп. 7, спр. 75, арк. 3, 4

1941 р. Постанова Одеського міськвиконкому про будівництво військових об'єктів.

ДАОО, ф. Р-1234, оп. 7, спр. 77, арк. 6, 14

1941 р. З протоколу засідання Одеського міськвиконкому про ремонт, телефонізацію та радіофікацію сховищ для населення.

ДАОО, ф. Р-1234, оп. 7, спр. 74, арк. 2

1941 р. Постанова Одеського міськвиконкому про затвердження комісії з перевірки стану катакомб та каменоломень, та розробці заходів щодо їх використання для укриття населення від бомбардувань.

ДАОО, ф. Р-1234, оп. 7, спр. 76, арк. 6-7

1941 р. З протоколу засідання Одеського міськвиконкому про передачу приміщень школи та кінотеатру під евакопункт при облвиконкомі для розміщення громадян, які прибули до міста з прифронтової смуги.

ДАОО, ф. Р.-1234, оп. 7, спр. 75, арк. 3, 4

1944 р. Рішення Одеського облвиконкому про встановлення та підтримку порядку у прифронтовій смузі на території області.

ДАОО, ф. Р-1825, оп. 3, спр. 1, арк. 41

1944 р. Постанова Одеського облвиконкому та обкому КП(б)У про загальну обов'язкову підготовку населення до протиповітряної та протихімічної оборони.

ДАОО, ф. Р-1825, оп. 3, спр. 1, арк. 31

1941-1944 рр. Відомості про тимчасову окупацію залізничних станцій Одеської області німецько-фашистськими загарбниками та їх визволення.

ДАОО, ф. Р-1403, оп. 2, спр. 13, арк. 50, 51

1941-1944 рр. Перелік найважливіших об'єктів, які постраждали від німецько-румунських окупантів.

ДАОО, ф. Р-1234, оп. 7, спр. 294, арк. 38

1945 р. Відомості про склад та діяльність підпільної більшовицької організації, яка діяла на території м. Одеси в період 1941-1944 рр.

ДАОО, ф. Р.-1234, оп. 7, спр. 539, арк. 1-6

1945 р. Список учасників підпільних загонів Приміського району Одеської області.
ДАОО, ф. Р-2000, оп. 3, спр. 77, арк. 196

1944 р. Протокол засідання Полезненської сільради про хід сільськогосподарських робіт в умовах прифронтової смуги.
ДАОО, ф. Р-4447, оп. 2, спр. 1, арк. 4

1944 р. Рішення Одеського міськвиконкому про виділення коштів на перебування у м.Одеса делегації від військової частини, яка звільнила місто від німецько-румунських загарбників.
ДАОО, ф. Р-1234, оп. 7, спр. 165, арк. 34

1944-1946 рр. Протоколи засідань, плани роботи оборонної комісії Одеської міської комісії депутатів трудящих.
ДАОО, ф. Р-1234, оп. 7, спр. 184

1944 р. Протокол засідання Кодимського райвиконкому про проведення мітингу, присвяченого остаточному звільненню Української РСР від німецько-фашистських загарбників.
ДАОО, ф. Р-5416, оп. 1, спр. 1, арк. 17

1943-1944 рр. Постанови, відомості районних та сільських виконкомів Одеської області про заготівлю зерна у хлібний фонд Червоної Армії.
ДАОО, ф. Р-5384, оп. 1, спр. 1, арк. 6-10; ф. Р-2062, оп. 2, спр. 2, арк. 3-4, 14; ф. Р-5655, оп. 1, спр. 1, арк. 3 зв., 8; ф. Р-2217, оп. 2, спр. 6, арк. 29; ф. Р-2209, оп. 2, спр. 1, арк. 3, 4; ф. Р-2744, оп. 2, спр. 1, арк. 1, 3; ф. Р-19, оп. 2, спр. 1, арк. 15; ф. Р-5868, оп. 1, спр. 1, арк. 139; ф. Р-1904, оп. 3, спр. 1, арк. 2

1943 р. Інструкція про облік збитку, заподіяного німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками установам і організаціям за підписом М. Шверника, голови Надзвичайної Державної Комісії з встановлення та розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників та заподіяного ними збитку громадянам, колгоспам, громадським організаціям, підприємствам і установам.
ДАОО, ф. Р-1825, оп. 3, спр. 1, арк. 95

1944 р. Постанови, рішення, про створення та склад Одеської обласної та районних комісії з сприяння роботі Надзвичайній Державній Комісії.
ДАОО, ф. Р-1234, оп. 7, спр. 90, арк. 5-6, спр. 103, арк. 6 зв.-7; ф. Р-1966, оп. 5, спр. 1, арк. 45; ф. Р-1029, оп. 4, спр. 1, арк. 7; ф. Р-19, оп. 2, спр. 1, арк. 9; ф. Р-1829, оп. 4, спр. 3, арк. 22; ф. Р-5832, оп. 1, спр. 1, арк. 30; ф. Р-1091, оп. 4, спр. 17, арк. 6-7

1944-1947 рр. Акти, відомості, переліки, списки громадян, складені районними комісіями з сприяння роботі Надзвичайній Державній Комісії про збитки та злочини, заподіяні німецько-фашистськими окупантами.
ДАОО, ф. Р-1234, оп. 7, спр. 176; спр. 294, арк. 7-49; спр. 535, арк. 4; ф. Р-1829, оп. 4, спр. 3, арк. 116; ф. Р-2732, оп. 2, спр. 3-14; ф. Р-2162, оп. 3, спр. 1, арк. 52-53; спр. 2, арк. 105; ф. Р-5548, оп. 1, спр. 1, арк. 5-63; ф. Р-5726, оп. 1, спр. 12, арк. 14, 17, 43, 50, 69, 85; спр. 1, арк. 14; ф. Р-5868, оп. 1, спр. 2, арк. 1-15; ф. Р-5868, оп. 1, спр. 2, арк. 1-152; спр. 3, арк. 1-99; ф. Р-5832, оп. 1, спр. 1, арк. 218, спр. 2; ф. Р-1829, оп. 4, спр. 7; ф. Р-1387, оп. 1, спр. 2, арк. 13; ф. Р-2209, оп. 2, спр. 3, арк. 1-12; ф. Р-2198, оп. 3, спр. 2, арк. 1-53; ф. Р-1851, оп. 2, спр. 2, арк. 1-10; ф. Р-4887, оп. 4, спр. 3, арк. 1-5, 92-188, 215-233; ф. Р-1600, оп. 4, спр. 4, арк. 1-7; спр. 5, арк. 1-80; ф. Р-4903, оп. 1, спр. 18, 19; ф. Р-4809, оп. 2, спр. 1, арк. 25-28; ф. Р-6852, оп. 1, спр. 2, 3; ф. Р-1600, оп. 2, спр. 3, арк. 1-83; ф. Р-4949, оп. 1, спр. 674, арк. 1-101; ф. Р-5726, оп. 1, спр. 10, арк. 1-10, 14; ф. Р-1412, оп. 4, спр. 1; ф. Р-1267, оп. 2, спр. 2; ф. Р-1516, оп. 3, спр. 5, 69, 74; ф. Р-253, оп. 2, спр. 2, арк. 1-4; ф. Р-1403, оп. 2, спр. 13, арк. 50; ф. Р-7010, оп. 24, спр. 1; ф. Р-5881, оп. 2, спр. 8; ф. Р-1439, оп. 4, спр. 1, арк. 1-19; ф. Р-2000, оп. 3, спр. 2, арк. 36; ф. Р-1516, оп. 3, спр. 83; ф. Р-5726, оп. 1, спр. 10-13; ф. Р-856, оп. 6, спр. 25; ф. Р-2184, оп. 7, спр. 8-13; ф. Р-5726, оп. 1, спр. 12, арк. 4

1944-1961 рр. Рішення Одеського міськвиконкому, довідки, списки громадян, тощо про нагородження учасників оборони м. Одеси медалями „За оборону Одеси” та „За оборону Кавказа”.

ДАОО, ф. Р-1234, оп. 7, спр. 110, арк. 1, 2; спр. 196, арк. 209; спр. 210, 295-304, 406-415, 440, 539-546; спр. 193, арк. 1-2; спр. 708, арк. 286; спр. 734, арк. 56-57; спр. 1459, арк. 45; спр. 691-694; спр. 851, 853; спр. 1264, арк. 1-275; спр. 1459, арк. 45; спр. 1627, арк. 343, спр. 1902, арк. 131; спр. 1782, арк. 25-32; спр. 229, арк. 9, 97-98

1944-1945 рр. Рішення міської, районних та сільських рад Одеської області про благоустрій військових могил та кладовищ.

ДАОО, ф. Р-1029, оп. 4, спр. 1, арк. 9; ф. Р-5726, оп. 1, спр. 9, арк. 10-11; ф. Р-1829, оп. 4, спр. 4, арк. 6; ф. Р-2162, оп. 3, спр. 1, арк. 27; ф. Р-1825, оп. 3, спр. 1, арк. 86; ф. Р-1234, оп. 7, спр. 114, арк. 3, 17-23; спр. 259, арк. 7, 95; спр. 220, арк. 58; спр. 91, арк. 76-77; ф. Р-2000, оп. 3, спр. 7, арк. 339; ф. Р-1904, оп. 3, спр. 1, арк. 17; ф. Р-1875, оп. 3, спр. 2, арк. 10 зв.

1944 р. Рішення районних та сільських рад Одеської області про здачу трофейного майна.

ДАОО, ф. Р-418, оп. 1, спр. 1, арк. 1; ф. Р-5726, оп. 1, спр. 3, арк. 1, 37

1941-1944 рр. Рішення міськвиконкому, сільських рад Одеської області про надання допомоги родинам військовослужбовців.

ДАОО, ф. Р-1234, оп. 7, спр. 70, арк. 1-2; ф. Р-2162, оп. 3, спр. 2, арк. 2, 194-196; ф. Р-1913, оп. 3, спр. 1, арк. 13-14; ф. Р-1029, оп. 4, спр. 1, арк. 18; ф. Р-1912, оп. 2, спр. 1-а, арк. 10, 12-15, 19, 21; ф. Р-2744, оп. 2, спр. 2, арк. 7; спр. 1, арк. 8, 9, 23, 25, 26; ф. Р-1904, оп. 3, спр. 1, арк. 25-26, 33; ф. Р-6605, оп. 1, спр. 1, арк. 10; ф. Р-4452, оп. 2; спр. 2, арк. 19 зв.

1944 р. Рішення Одеського міськвиконкому щодо поліпшення побуту учнів - дітей фронтовиків.

ДАОО, ф. Р-1234, оп. 7, спр. 141, арк. 9

1945 р. Рішення Іллічівського та Ленінського райвиконкомів м. Одеси про проведення місячника допомоги дітям фронтовиків та сиротам.

ДАОО, ф. Р-4815, оп. 3, спр. 8, арк. 30; ф. Р-4799, оп. 4, спр. 11, арк. 4-5

1945 р. Рішення Ворошилівського райвиконкому м. Одеси про заходи боротьби з дитячою безпритульністю в районі.

ДАОО, ф. Р-4809, оп. 2, спр. 7, арк. 28-30

1945 р. Рішення Любашівського райвиконкому про проведення оздоровчої кампанії для дітей фронтовиків та сиріт дошкільного та шкільного віку.

ДАОО, ф. Р-2162, оп. 3, спр. 3, арк. 248